

Переяславщина – історико-культурна перлина України

Регіональний рекреаційно-репрезентаційний проект

Правове обґрунтування проекту:

Суспільно-політичні мотиви

Сучасні зовнішньо- та внутрішньополітичні виклики потребують консолідації й узгоджених дій державних органів, громадських об'єднань, різних соціальних та етноконфесійних груп задля відсічі агресії на південному сході України, вирішення корінних проблем державотворення, зняття причин соціальної і політичної напруги у країні.

Нинішнє українське суспільство під час Революції Гідності та після неї продемонструвало не тільки здатність заплатити найвищу ціну за демократичні свободи, а й готовність щоденно боронити Вітчизну та напружено працювати для утвердження її економічної незалежності.

Європейський вибір органічно вплітається у традиційні політичні та соціально-економічні орієнтири української нації, відповідає ментальності, світосприйняттю й очікуванням переважної частини громадян.

Перспективи інтеграції України до європейського співтовариства проступають уже нині в моделях та конфігурації відносин між центром і регіонами, набутті органами самоврядування того статусу, який відповідає кращим європейським та світовим стандартам.

У зв'язку з ініційованим Президентом України реформуванням системи місцевого самоврядування теза «сильні регіони – сильна держава» наповнюється новим, креативним змістом. Ідеться не тільки про більшу самостійність регіонів і місцевих громад у вирішенні фінансових, соціально-економічних питань, а й про стимулювання суспільно вагомих ініціатив у культурній, науковій, освітній сферах, без чого неможливо уявити гармонійний розвиток регіонів.

Історична довідка

Переяславщина належить до тих регіонів Київщини та України, що насичені історичними подіями доленосного значення, у ході

яких формувалася сучасна українська політична нація, українська розмовна й літературна мова, складалися територія та кордони, налагоджувалися трансконтинентальні торгівельні зв'язки й господарська інфраструктура. Відлік людської цивілізації тут почався сім тисяч років тому і вже сам цей факт відносить Переяславщину до регіонів, надзвичайно багатих культурними пластами. У II–III тис. н.е. тут утверджується протослов'янська культура.

До кінця I – початку II тис. н.е. відноситься унікальна пам'ятка – «змійові» вали протяжністю 60 км, які охоплюють територію площею 400 км².

Заснування Переяслава науковці відносять до другої половини IX ст. За однією з версій місто виникло як один із давніх слов'янських племінних центрів, а уже в X–XI ст. посіло третє місце в ієрархії давньоруських міст після Києва та Чернігова.

Переяславщина в усі історичні епохи перебувала у центрі подій, що відбувалися на території сучасної України. Документи свідчать, що важливість цього регіону завжди усвідомлювало населення українських і суміжних земель.

24 київських князів прийшли у стольний град із Переяславської землі. Першим переяславським князем став син Ярослава Мудрого – Всеволод-Андрій, а другим – Володимир Мономах (син Всеволода-Андрія). Серед найвідоміших місцевих князів – Юрій Долгорукий.

Князівська доба залишила по собі пам'ятки архітектури, літописання, залишки оборонних укріплень, які мають непересічне історичне значення.

До середини XVII ст. Переяслав перетворився на багате і квітуче місто Лівобережної України. Зарубіжні мандрівники-купці вважали, що у цей час він міг суперничати з Києвом. Тут інтенсивно розвивалися ремесла та промисли, процвітала торгівля, діяли п'ять православних храмів, один монастир.

За князя К. Острозького (кінець XVI ст.) Переяслав одержав магдебурзьке право. У місті функціонували органи самоврядування: в'їт, бурмистри, колегії райців та лавників.

Помітний слід в історії краю залишила козацька доба. Під час Національно-визвольної революції 1648–1657 рр. Переяслав неодноразово ставав ареною важливих політичних подій. Саме тут гетьман Богдан Хмельницький розробив основні ідеї формування національної державності. У лютому 1649 р. Б. Хмельницький приймав у Переяславі польське посольство на чолі з А. Кисілем, унаслідок чого з'явилася угода, що забороняла коронним військам та армії Великого князівства Литовського вступати в Київське воєводство по річки Горинь і Прип'ять.

Переяславський полк як військова й територіально-адміністративна одиниця Української козацької держави відіграв значну роль у подіях визвольної війни. Переяслав перетворився на головний центр артилерії та ремонту зброї.

У 1654 р. тут відбулася Переяславська рада, довкола якої й донині ведуться наукові й політичні дискусії.

Під час боротьби між Московією і Польщею за Лівобережжя Переяславщина знову опинилася в епіцентрі подій.

У 1666 р. тут вибухнуло повстання козацької старшини проти утисків із боку Московського воєводи.

Ліквідація гетьманщини та Переяславського полку стали кроками на шляху до повної інкорпорації України до складу Російської імперії.

Із Переяславом пов'язаний останній період життя і творчості Кобзаря. Тут Т. Шевченко писав «Заповіт», завершував поеми «Кавказ» і «Наймичка», вступ до «Єретика». Серед відомих постатей того часу – А. Козачковський, О. Бодяньський, І. Тимківський. Наприкінці XIX ст. тут народився визначний український маляр П. Холодний. Переяслав – батьківщина знаного письменника Шолом-Алейхема.

Бурхлива доба Української революції 1917–1921 рр. і національного відродження втягнула у свій вир багатьох громадських і політичних діячів, відомих митців, зокрема Г. Носаря, Г. Куреду, О. Дорошкевича, Н. Лівичку-Холодну, М. Лівичького, В. Заболотнича, Дніпрову Чайку (Л. Василевську-Березину), М. Міхновського та ін. Більшовизм формував не тільки нове

соціальне середовище, а й образ краю. Розкуркулення, колективізація і Голодомор незагойною раною залишилися в генетичній пам'яті мешканців Переяславщини. Майже 13 тис. краян не пережили лиховісні 1932–1933 рр.

У найвищому трагедійному реєстрі сприймаються події Другої світової війни. Тисячі мешканців Переяславщини зі зброєю в руках воювали проти нацистських загарбників у складі радянських збройних сил та партизанських загонів.

Саме у цей важкий час, 12 жовтня 1943 р., місто отримало сучасну свою назву – Переяслав-Хмельницький.

Після завершення відбудови швидкими темпами розвивалися промислова й соціальна інфраструктури.

У 1964 р. тут засновано Музей народної архітектури (нині – Національний історико-культурний заповідник). Під керівництвом свого першого директора, Героя України М. Сікорського, упродовж півстоліття він об'єднав 27 тематичних музеїв, 370 нерухомих пам'яток народної архітектури, понад 200 тис. експонатів. У поєднанні з неповторним архітектурним ландшафтом це забезпечило місту статус одного з найвідоміших туристичних центрів України. У музеї просто неба налічується 59 будівель – хат, вітряків, церков тощо, – перевезених із різних куточків України.

На жаль, у 1990-ті рр. колекціям було завдано непоправної шкоди, а деякі експонати (пароплави, паровози, раритетні автомобілі) зникли назавжди...

Переяслав має вікові освітні традиції. У 1702 р. з ініціативи гетьмана І. Мазепи тут було відкрито школу грамоти при єпископській кафедрі; у 1738 р., згідно з указом єпископа Арсенія Берла – колегіум; у 1817 р. – духовне училище. Усі ці навчальні заклади сприяли піднесенню духовності українського народу. У Переяславському колегіумі здобули освіту талановиті люди, які увійшли в історію науки, культури України і сусідніх держав: М. Херасков, Х. Тихорський, Ю. Юркевич, Ф. Камінський та багато інших.

У 1943 р. було засноване Переяслав-Хмельницьке педагогічне училище, а в 1986 р. – місцевий філіал Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького, з якого й виріс сучасний педуніверситет ім. Г.С. Сковороди. Цей

вищий навчальний заклад став одним із найвідоміших науково-освітніх центрів Київщини, який підтримує зв'язки з багатьма академічними й освітніми установами нашої країни та зарубіжжя.

Величезний потенціал, яким володіє край, відкриває широкі можливості для залучення вітчизняних і зарубіжних туристів, організації всеукраїнських та міжнародних виставок, науково-практичних конференцій, мистецьких фестивалів, інших культурних і суспільних акцій.

Це сприятиме інтенсифікації соціокультурних зв'язків з іншими регіонами України й зарубіжжя, піднесенню авторитету нашої країни у світі.

Мета та сутність проекту

1. Створити оптимальні умови для перетворення Переяславщини на один із центрів туризму, відпочинку, науково-просвітницьких і культурних акцій всеукраїнського й міжнародного значення.

2. Сформувати привабливий інвестиційний простір для капіталовкладень у туристичну інфраструктуру, розвиток комунікацій, інформаційних систем.

3. Із цією метою створити рекреаційно-репрезентаційний ареал «Переяславщина – історико-культурна перлина України» як пронизаного цією концепцією розвитку культурно-освітнього, наукового, туристичного ландшафту, що охоплює систему музейних, освітніх, наукових, просвітницьких, туристичних установ.

Організаційні аспекти

1. Створити ініціативний комітет із підготовки та реалізації проекту.

2. Розробити й затвердити на найвищому рівні державну програму зі створення регіонального рекреаційно-репрезентаційного ареалу «Переяславщина – історико-культурна перлина України».

3. Залучити до розробки й реалізації проекту державні та зацікавлені інституції, місцеві органи самоврядування.

4. Провести регіональний конкурс на кращий варіант реалізації проекту.

Матеріально-фінансове забезпечення проекту

1. До підготовки й реалізації проекту залучаються бюджетні, позабюджетні, приватні кошти, внески недержавних організацій та громадян.

2. Створити фонд підтримки проекту зі спеціальним рахунком, підконтрольний ініціативному комітету з метою акумулювання коштів та їх спрямування на реалізацію програм.

Форми й засоби реалізації проекту

1. Проведення всеукраїнських та міжнародних фольклорних, пісенних, літературних фестивалів, конкурсів, інших мистецьких акцій.

2. Організація наукових, музейних, просвітницьких форумів.

3. Організація туристичних (наскрізних і спеціальних) маршрутів екскурсій.

4. Проведення виставок професійних та аматорських робіт майстрів народних промислів і ремесел, майстер-шкіл.

5. Проведення спортивних та фізкультурних змагань різного рівня.

6. Організація щорічних ярмарків.

7. Проведення конкурсів на кращу сільську громаду.

8. Ініціювання екологічного й волонтерського руху «Переяславщина – зелений край» (прибирання територій, лісопаркових зон, берегів водойм, озеленення тощо).

Очікувані результати

1. Перетворення регіону на один із провідних туристичних, рекреаційних, наукових, культурно-просвітницьких ареалів.

2. Подальший розвиток дозвіллевої, транспортної, комунікаційної інфраструктур.

3. Створення нових робочих місць у сфері туризму й обслуговування.

4. Залучення інвестицій та інтелектуально-культурного потенціалу до розвитку регіону.

5. Інтеграція до європейських та світових культурно-просвітницьких і наукових програм.